

Stellan Arvidson

Föredrag hållet vid bokmässan i Göteborg, fredagen den 27 september 2013.

Björn Jacobson heter jag och jag kommer från Thomas Thorild-sällskapet. Vi har vårt säte i Munkedal i den bygd där Thomas Thorild föddes, närmare bestämt i trakten av Bullaresjön i Svarteborgs socken 1759.

Det är många som har forskat och skrivit om Thorild och jag tänker berätta om Stellan Arvidson som är en av dem.

Stellan Arvidson är kanske en av de främsta och han var under hela sitt liv starkt besjälad av Thorilds liv och gärning.

1982 mötte jag Stellan Arvidson och hade en tid ett samarbete med honom som jag tänkte berätta för er, men först en bakgrund om Stellan Arvidson.

Han var född i Vänersborg 1902 och dog i Stockholm 1997.

För den stora allmänheten är han kanske mest känd för sina insatser inom skolväsendet. Han har kallats för den svenska enhetsskolans fader och av en del för den svenska skolans dödgrävare.

1947 fick han Tage Erlanders uppdrag att bli huvudsekreterare i den nya skolkommisionen som skulle utreda och förbereda det som att bli vår nuvarande grundskola.

Jag nämnde att han var besjälad med Thorild. Arvidson hade i mångt och mycket en värdegrund liknande Thorild och han var i mer än 60 år en hängiven Thorildforskare.

Det började med hans doktorsavhandling om Thorild vid 29 års ålder 1931.

Efter disputationen fick han ett uppdrag av Svenska Vitterhetssamfundet att sammanställa och redigera Thorilds samlade verk.

Ett exempel på hans entusiasm är ett brev han skrev till Vitterhetssamfundet 1991. I brevet skriver han: Mitt stora problem är, skall jag hinna göra färdig min Thorild-insats innan jag blir Decrepitus eller dör. Mitt hopp är att få se hela Thorild-utgåvan i tryck.

Det fick han inte. Han gav ut boken Passionernas Diktare 1983. 1993 kom nästa bok, Harmens Diktare, som jag för övrigt var honom behjälplig med, men mer om det senare. Den tredje planerade boken om Thorilds tid i Greifswald hann han dock inte färdigställa.

För att komplettera bilden av Stellan Arvidson så skall jag ge några exempel på några av alla uppdrag han hade.

Han var en tid rektor för Hudiksvalls Högra Allmänna Läroverk, Socialdemokratisk riksdagsman, ordf i Svenska Författarförbundet, professor i Svensk litteratur, satt i styrelsen för Sveriges Radio, vice ordf i Dramatens styrelse, ordf i Förbundet Sverige- DDR, engagerad i studentorganisationen Clarte, marxist och kämpande ateist för att nämna några.

Han var också en tid på 1930-talet lektor i svenska på universitetet i Greifswald, ytterligare en koppling till Thorild som hade varit professor och bibliotekarie vid samma ställe 130 år tidigare.

Då Nazisterna ryckte fram mot maktövertagandet i Tyskland blev Arvidson avskedad från sin tjänst av politiska skäl 1933.

Stellan Arvidson bar redan på en stark andlig gemenskap med den radikale Thorild som också bar på en lidelse för en bättre värld.

Jag var under ett antal år ordförande i Kulturnämnden i Munkedals kommun.

1982 arrangerade kulturnämnden ett Thorild-seminarium tillsammans med Svarteborgs Hembygdsförening.

Jag hade då kontakt med hembygdsforskaren och grundaren av hembygdsföreningen, Gustav Hermansson. Han hade i sin tur kontakt med Stellan Arvidson, som ville komma till Svarteborg för research inför en bok om Thomas Thorild som han höll på med.

Arrangemanget blev följande:

Stellan Arvidson skulle åka runt i Thorilds fotspår i Svarteberg och Bullaretrakten med Gustav Hermansson som chaufför och guide.

Kulturnämnden skulle arrangera ett seminarium på Lantbruksskolan i Dingle med utställning av Thorild-litteratur och föreläsning av Stellan Arvidson.

Ett problem som fick lösas snabbt var kommunbibliotekets brist på Thorild-litteratur. UB ställde upp och lagom till kvällen anlände två lådor med böcker till Dingle.

Dagen före det hela skulle gå av stapeln åkte jag till järnvägsstationen i Vänersborg för att hämta en vital och reslig 80-åring som kom med tåg från Stockholm.

Bilresan till Svarteberg blev för mig ett oförglömligt minne med samtal med en lärdomsgigant och intressant människa.

Vi talade bl a om hans arbete med enhehtsskolereformen men där förstod jag snart att han inte var nöjd med utvecklingen. Han var hur som helst inte riktigt bekväm med den diskussionen så vi bytte snart ämne.

Komna till Svarteberg hämtade vi upp Gustav Hermansson och begav oss till värdshuset Kung Rane där Stellan Arvidson skulle bo.

Jag bjöd herrarna på en god middag på kommunens bekostnad. Det blev en "helkväll" med två lärdomsgiganter, en skolad i den akademiska världen och en med fötterna i den bohuslänska myllan.

Dagen därpå, den stora dagen anlände jag i god tid till Dingleskolan och möttes av ett hav av förväntansfulla människor.

Lite senare anlände två pigga äldre herrar. Det var Gustav och Stellan som hade ägnat hela dagen åt sin studieresa i Thorilds fotspår. Jag förstod av deras berättelse att de hade gått grundligt till väga.

Thorild-kvällen genomfördes med fullsatt aula, föredrag av Stellan Arvidson och diskussioner kring Thorilds författarskap och gärning.

Det blev ett utmärkt tillfälle för svarteborgsborna att lära känna bygdens store son som föddes på gården Toröd vid södra Bullaresjön 1759 och som flyttade ut i stora världen i unga år.

Jag kom som jag nämnt att samarbeta med Stellan Arvidson några år senare. Det var när han skulle skriva sin andra bok, Harmens diktare som kom ut 1993. Han behövde bilder, bl a från Bohuslän och Svarteborg.

Eftersom jag då skötte bildarkivet på Bohusläns museum tog jag fram lämpliga bilder som jag levererade till Stellan. Han berättade vid våra kontakter att han hade en tredje bok som skulle handla om Thorilds tid i Greifswald. Den hann alltså inte bli färdig då Stellan gick bort 1997.

Det vore en angelägen uppgift om någon om möjligt kunde ta på sig uppgiften att färdigställa och ge ut den boken postumt.

Jag vill avsluta med en strof ur Götmannasånger som speglar den miljö Thomas Thorild växte upp i och som inspirerat många Thorild-forskare, däribland Stellan Arvidson:...

Allas Far är Bonden än

Än i denna dagen;

Le ej, ty du har ju själv min Vän

Bondens Bröd i Magen

Bondens Ull uti din Rock:

Därför lagom, lagom Pock!

Se i Honom glader

Dina Fäders Fader!

2013 09 26

Björn Jacobson